

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Høringsuttalelse til NOU 2021:3 "Barneliv foran, bak og i skjermen" og notat med forslag til endringer i bildeprogramloven

Ref.: 21/3099

Det vises til departementenes høringsnotat og -brev av 25. juni 2021

Reforms syn:

Medieskadelighetsutvalgets utredning utfordrer i liten grad kjønnsnormative oppfatninger. Det er grunn til å tilskrive dette et utvalg som i utgangspunktet har hatt manglende likestillingskompetanse. Denne mangelen rammer først og fremst gutter og unge menn, som i dette arbeidet presenteres stereotypisk og mangelfullt. Reform støtter forslagene om en styrket seksualitetsundervisning, og et nasjonalt kompetansesenter for å øke kunnskapen rundt hvordan digitale medier påvirker barn og ungdom. Ut over dette, representerer NOUen først og fremst en tapt mulighet til å adressere gutters mangesidige utfordringer, og behov for samfunnsmessig støtte og hjelp.

Reform – ressursenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten. Vi vil med dette kommentere høringsnotatet med utgangspunkt i våre erfaringer med gutter og menns likestillingsutfordringer.

Innledende betraktning

I invitasjonen til denne høringen er ikke Reform - ressursenter for menn inkludert blant høringsinstansene. Høringen dreier om en tematikk som i høy grad angår gutter og unge menn. Som nasjonalt kunnskapssenter for gutter og menn er det derfor selvsagt at Reform skulle vært inkludert. Dette inkluderer selvsagt også landets tre andre likestillingsentre, som heller ikke er blant de inviterte.

Vi finner det særlig oppsiktsvekkende at dette skjer i en høring under Kulturdepartementet, som også er regjeringens fagdepartement for likestilling.

Generell kommentar

Mangelen på inkludering av likestillingssettene som høringsinstanser, reflekterer dessverre en gjennomgående manglende forståelse for likestillingsaspektene ved problematikken Medieskadelighetsutvalget har tatt for seg. Dette preger arbeidet, og det preger innholdet i og anbefalingene i NOUen. Dette kommer vi tilbake til.

Reform støtter flere av utvalgets anbefalinger. Det er særlig viktig med en bedre og tidligere seksualitetsundervisning i skolen. Norsk ungdom, og særlig gutter, er storforbrukere av pornografi. Likevel er pornografi et tema som sjelden tas opp i skolen, ofte ikke engang i seksualundervisningen. Dette til tross for at rundt halvparten av 13 til 18-åringer har sett porno på nettet.ⁱ Av disse har over halvparten sett porno første gang før de fylte 13 år. Reform mener med styrke at dersom seksualitetsundervisningen skal bli tatt på alvor av ungdom, og være relevant for dem, må det å forholde seg til porno gjøres til del av pensum.

Vi er også positive til at utvalget fremmer forslag om et nasjonalt kompetansesenter, for å øke kunnskapen rundt hvordan digitale medier påvirker barn og ungdom. Et svært viktig punkt i anbefalingene er at utvalget foreslår at barn og unge skal få kvalitetssikret og alderstilpasset informasjon om tematikk knyttet til selvskadings- og selvmordsinnhold på internett. Her mener vi informasjonen også spesifikt må innrettes og tilpasses kjønnetenes ulike utfordringer. Gutter begår selvmord i større grad enn jenter, og dels varierer også måten selvmord foretas på mellom kjønnetene. Dette fordrer en kjønns sensitiv tilnærming til problematikken.

Vi trenger mer forskning på gutter

Mange unge gutter sliter i hverdagen. På en lang rekke områder skiller også gutters utfordringer seg fra jenters. Gutter har større frafall fra skolen, og takler depresjon dårligereⁱⁱ.

Selvmoordsraten er, som nevnt, langt høyere for gutter enn for jenter.ⁱⁱⁱ I tillegg er like mange gutter som jenter utsatt for mobbing i skolen^{iv}, og halvparten av alle unge gutter er misfornøyde med sin egen kropp.^v Gutter og menn er også overrepresentert i statistikken over alkohol- og rusavhengighet,^{vi} og dobbelt så mange menn utvikler antisosial atferd.^{vii} Likevel er det ofte slik at gutter og menns utfordringer blir oversett i den offentlige diskurs. Dette gjenfinner vi også i forskningen som blir gjengitt i NOU-ens litteraturgjennomgang når det gjelder gutter og kroppsbilde.

I litteraturgjennomgangen under kapittelet om kroppsidealer er det inkludert forskning over hvordan muskuløse kropper i media påvirker unge gutter. Hovedvekten legges likevel på forskning på slanking, og andre måter å bli tynn på. Vi etterlyser en større refleksjon rundt kjønns spesifikke former for kroppspress på nett. Flere fagmiljøer stiller seg tvilende til om kroppspress og andre psykiske utfordringer hos gutter måles riktig, og viser til at årsaken er at utgangspunktet baseres på jenters situasjon^{viii}. Dette treffer ikke gutters utfordringsbilde godt nok.

I undersøkelser av spiseforstyrrelser blant gutter og jenter, stilles det ofte likelydende spørsmål til alle kjønn. Ved å undersøke om barn kommer i kontakt med innhold som

dreier seg om måter å bli tynn på, står man i fare for å ikke fange opp det kroppspresset og de eventuelle spiseforstyrrelsene som gutter er utsatt for. Mens jenter ofte ønsker å gå ned i vekt og bli tynnere, ønsker gjerne guttene å få større muskler.^{ix} Når forskningsspørsmålene ikke tar høyde for dette, blir datagrunnlaget forskerne sitter igjen med tilsvarende feilaktig.

Forskningen på kroppspress må tilpasses gutter og unge menn langt bedre enn i dag. Gutter og jenter har ulike begrepssett for å snakke om kropp og kroppspress. Når dette ikke hensyntas, kan vi risikere at halve befolkningen blir utelatt. Vi vet også at jenter ofte har lettere for å snakke om psykisk helse og kroppspress enn det gutter har. Undersøkelser om dette er ofte basert på selvrapporing. Siden psykisk helse og kroppspress er en tematikk det er tabubelagt for mange gutter å snakke om^x, taler alt for at dette gir utslag på resultatet av denne typen rapportering. Vi mener det i større grad burde vært foretatt refleksjoner rundt dette i NOUens litteraturgjennomgang, spesielt under kapittelet om kunnskapshull.

Gutters utsatthet systematisk undervurdert

I litteraturgjennomgangen gjengis forskning som viser at både gutter og jenter føler på press knyttet til sexting, og at presset oppleves som ulikt for kjønnene. Likevel beskriver NOUen bare presset jenter utsettes for. Denne skjeve framstillingen underbygger fordommer om at press mot jenter skal tillegges mer vekt, enn det skal for guttene.

I realiteten er dette en grov undervurdering av hvor skadelig denne typen press er for alle som utsettes for det, uavhengig av kjønn. For mange gutter er det knyttet særlig mye skam til å si fra om egen utsatthet, siden dette bryter med sterke og tradisjonelle forventninger til mannlighet, som fortsatt er høyst levende også blant ungdom. Det er derfor spesielt alvorlig at gutters utsatthet blir oversett i NOUen.

Et talende eksempel på denne undervurderingen, finner vi på side 179, der det heter:

«Jenter blir mer opprørt av gutter i forbindelse med seksuell kommunikasjon, mens gutter mer enn jenter opplever at de blir glade av å motta seksuelle meldinger. Dette knyttes til ulike normer for mannlige og kvinnelige seksualitet og at jenter føler skam, skyld og ansvar i forbindelse med det å delta i seksuell kommunikasjon.»

Medieskadelighetsutvalget viser her en påfallende mangel på refleksjon rundt at også gutter og menn påvirkes i negativ retning av normer for mannlige og kvinnelige seksualitet. Mens mange jenter føler på skam (og gjerne også 'opprørthet') over å bli utsatt for ubehagelige former for seksuell kommunikasjon som rammer dem som kjønn, vil gutters situasjon ofte være å føle seg presset til å måtte delta som den aktive og handlende part i aktiviteter, som mange ikke er komfortable med. Sitater som gjengitt, med adjektiver som «opprørte» for jenter og «glade» for gutter, avslører en grunnleggende manglende forståelse for hvordan kjønnsstereotypiske atferds- og kommunikasjonsmønstre kan ha negativ effekt, for både jenter og gutter.

Gutter og vold

Vi reagerer også på ordlyden som benyttes i litteraturgjennomgangen knyttet til digital kjærestevold:

«Faktorene som henger sammen med digital kjærestevold på nett er gutters normer for vold mot jenter, å ha en kjæreste, og å delta i mobbing.» (s.176)

Formuleringen *gutters normer for vold mot jenter* framstår både som forutinntatt og heteronormativ. Formuleringer som dette bidrar til å stereotypifisere unge gutter og jenter, og NOUen sementerer samtidig gamle oppfatninger om hvem som er voldsutøver og -offer. Formuleringen framstår for øvrig enda mer uforståelig, når det på side 199 i samme rapport, innrømmes at jenter og gutter i like stor grad opplever kjærestevold.

Forutinntatte sannheter

Det er påfallende at Medieskadelighetsutvalget ikke utfordrer kjønnsnormative oppfatninger i større grad enn de gjør. I tematikker som omhandler vold er søkelyset først og fremst satt på gutter som utøvere, og i tematikker som omhandler seksualitet og spiseforstyrrelser er et altoverveiende fokus satt på jenters utfordringer. Dette viderefører ukritisk synet det norske samfunnet har vært preget av gjennom hele 1900-tallet, ved på den ene siden å frykte gutters kriminalitet, og på den andre siden frykte jenters seksualitet^{xi}. NOUen klarer dessverre ikke å frigjøre seg fra denne utdaterte diskursen.

I praksis reproducerer utvalget tidligere tiders forventninger og frykt for gutters kriminelle og asosiale atferd. Ved dette mistes også en god mulighet til å adressere gutters mangesidige utfordringer, og gutters behov for samfunnsmessig støtte og hjelp.

Oslo, 24. september 2021

Are Saastad /s/
daglig leder

Mali Storbækken
rådgiver/saksbehandler

NOTER:

- ⁱ Medietilsynet: Barn og medier-undersøkelsen 2020
- ⁱⁱ Derdikman-Eiron, R. et al. (2012). Gender differences in psychosocial functioning of adolescents with symptoms of anxiety and depression: Longitudinal findings from the Nord-Trøndelag health study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(11)
- ⁱⁱⁱ Skogen et al. (2018). *Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Folkehelseinstituttet. Oppdaterte tall 2010–2019 fra Dødsårsaksregisteret
- ^{iv} Wendelborg, C. (2020): *Mobbing og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2019/20*. NTNU, Rapport 2020
- ^v Eik-Nes, TT. et al. (2018): Prospective health associations of drive for muscularity in young adult males, *Int J Eat Disord* 2018 Oct;51(10):1185-1193
- ^{vi} Kendler, KS: The structure of genetic and environmental risk factors for common psychiatric and substance use disorders in men and women. *Arch Gen Psychiatry*. 2003 Sep;60(9):929-37.
- ^{vii} Skogen, J. & Torvik, F. (2013). Atferdsforstyrrelser blant barn og unge i Norge. Beregnet forekomst og bruk av hjelpetiltak. (Rapport 2013:4). Folkehelseinstituttet.
- ^{viii} Eriksen og Lyng (2015): *Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø. Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker*. NOVA-rapport 14/15; Eriksen et al (2017): *Stress og press blant ungdom. Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager*. NOVA-rapport 6/17
- ^{ix} Eik-Nes, TT. et al. (2018): Prospective health associations of drive for muscularity in young adult males, *Int J Eat Disord* 2018 Oct;51(10):1185-1193
- ^x <https://www.nrk.no/norge/xl/-vi-kan-ikke-nok-om-guttas-kroppspress-1.14070205>
- ^{xi} Ericsson, K. (2009). *Samfunnets stebarn*. Universitetsforlag.